

Havsplanering

– grunden för en god havsförvaltning

SVERKER EVANS, HAVS- OCH VATTENMYNDIGHETEN

På land har man länge använt sig av fysisk planering som ett verktyg för att reglera nyttjandet av olika resurser och för att undvika konflikter mellan användare. En motsvarande integrerad planering av våra havsområden har saknats men den nya Havs- och vattenmyndigheten kommer i framtiden att ansvara för att en sådan upprättas.

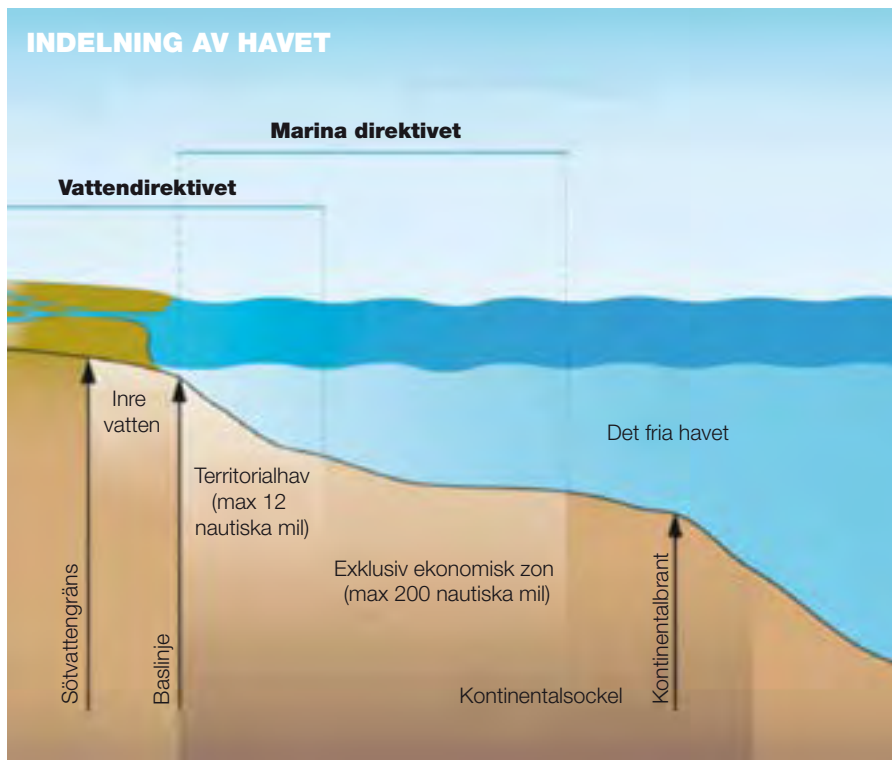
■ Anspråken på haven ökar ständigt. Förutom de traditionella verksamheterna sjöfart och fiske exploateras havsområden i allt snabbare takt för olika syften – utvinning av energi och mineraler, odling av fisk och skaldjur, byggnation, turism med mera. Dessa bidrar till ökade påfrestningar på havsmiljön och orsakar konflikter mellan konkurrerande intressen. Vindkraftsetableringar till havs begränsar exempelvis

sjöfartens framkomlighet och inkräktar på biologiskt skyddsvärda grundområden.

Många kuststater strävar också efter att utvidga sina ekonomiska zoner när tillgångarna på olja, gas och fisk i de kustnära områdena sänks. Samtidigt ökar allmänhetens oro för de negativa miljöeffekterna och kraven på att skydda havet mot olika ingrepp växer.

Foto: Dan Karlsson/Azote

➤ Havet delas in i ett antal zoner där kuststaten har olika rättigheter och skyldigheter.

FAKTA

Indelning av havsområden

Havsområden indelas i inre vatten, territorialhav, angränsande zon, exklusiv ekonomisk zon, kontinentalsockel och det fria havet. Begreppen följer FN:s globala havsrättskonvention (United Nations Conference on the Law of the Sea, UNCLOS).

Territorialhav

Varje kuststat har rätt att fastställa sitt territorialhav ut till en gräns av högst tolv nautiska mil från baslinjen. Territorialhavet är i alla bemärkelser kuststatens eget havsområde, där man har suverän bestämmanderätt om vad som får göras och av vem. År 1978 utökade Sverige sitt territorialhav från fyra till tolv nautiska mil.

Exklusiv ekonomisk zon

Den exklusiva ekonomiska zonen (EEZ) sträcker sig 200 nautiska mil från baslinjen. Inom detta område har kuststaten exklusiv rätt att exploatera och förvalta naturresurserna som fisk, olja, gas och mineraler. Samtidigt är alla stater tillförsäkrade de grundläggande fria havsrättigheterna som rätten till fri sjöfart, utläggande av undervattenskablar och rörledningar och annan användning av havet i enlighet med folkrätten.

Sektorsövergripande planering

De flesta kuststater har system för att reglera bland annat sjöfart, fiske och energiproduktion, men de används oftast sektorsvis. En planering behövs därför som kan hantera komplexa och sektorsövergripande frågor med syftet att nå uppsatta ekologiska, ekonomiska och sociala mål, allt inom ramen för en långsiktigt uthållig utveckling.

En ekosystembaserad planering av havet syftar till att få en effektiv förvaltning av havet och dess resurser samtidigt som miljöpåverkan minimeras. Planeringen är en ständigt pågående process som också ska vara adaptiv, förändringar ska kunna grundas på tidigare erfarenheter. En bra havsförvaltning baseras därför på en planeringsprocess som är föränderlig i både tid och rum. Planen ska ge vägledning för flera beslutsfattare som är ansvariga för olika samhällssektorer så att åtgärder kan ske på ett sammanvägt sätt för att tillgodose viktiga samhällsintressen. Exempel på sådana åtgärder är att inrätta fiskezoner och reglera fiskekapaciteten, styra sjöfarten till vissa områden, begränsa eller förbjuda sandtäkt, utsläpp, militära övningar och fiskodlingar, samt inrätta skyddade områden. Däremot får planeringen av den ekonomiska zonen,

som inte är en del av ländernas territorium, inte medföra några inskränkningar av folkrätten eller havsrätten, så som rätten till fri sjöfart.

Bra kunskapsunderlag behövs

För att kunna upprätta en effektiv havsförvaltning krävs både ingående kunskap om de fysiska och biologiska förhållandena i planeringsområdet och av miljöpåverkan från olika verksamheter. Det innebär exempelvis att det måste finnas en god kunskap om undervattensmiljön och dess biologiska resurser på olika geografiska skalor. Ett bra underlag och en öppen samverkan med alla berörda är nödvändigt för att motivera och kunna genomföra beslut som påverkar människors vardag.

Planeringsansvar

Havsplanering är ett nationellt ansvar och det är i första hand kuststaten som har möjlighet att styra verksamheterna i havet genom tillståndsgivning och olika skydds- och bevarandeåtgärder. En ändamålsenlig förvaltning av havsområden som delas av flera länder kräver emellertid internationella insatser och samverkan. EU har ambitionen att alla medlemsländer ska införa samordnade och jämförbara marina planeringssystem i sina respektive havsområden.

I Sverige finns för närvarande inte någon sammanhållen planering av våra havsområden. Endast en bråkdel av kustkommunerna behandlar sina havsområden som helheter i sin översiktsplanering och i den ekonomiska zonen saknas helt en utvecklad och samordnad förvaltning. Detta blir en viktig uppgift för den nya Havs- och vattenmyndigheten som inrättades 1 juli 2011. 🐦

LÄSTIPS:

SOU 2010:91 *Planering på djupet – fysisk planering av havet.*